

PREDSTAVLJANJE 9. SV. ČASOPISA *RADOVI*

(Bjelovar, 12. travnja 2016.)

U 9. sv. časopisa *Radovi* Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru sadržaji su raspoređeni u četiri cjeline. U prvaj je cjelini 11 izlaganja sa znanstvenog skupa *Bjelovar i Bjelovarsko-bilogorska županija u znanstvenim istraživanjima*, a zatim su članci u kojima se obrađuju opće teme, članci u kojima se informira o obilježavanju dviju obljetnica te prikazi i ocjene knjiga i događanja.

U prvaj i najopsežnijoj cjelini autori su obuhvatili pet znanstvenih područja: biomedicinu i zdravstvo, društvene znanosti (polje politologija, pravo – grana obiteljsko pravo), prirodne znanosti (polje geologija), tehničke znanosti (polje arhitektura i urbanizam), humanističke znanosti (polje arheologija) i biotehničke znanosti (polje šumarstvo).

U znanstvenom području biomedicine i zdravstva pet je članaka. U prvom se medicinsko-povijesnom radu prof. prim. dr. sc. Dubravko Habek, dr. med., prikazuje okolnosti, ustroj, funkcioniranje, financiranje i rad prve bjelovarske bolnice kroz nekoliko razdoblja 1760. – 1845.

Važnost je istraživanja o povijesti bolnici u Bjelovaru pouzdano dokazivanje kako Bjelovar ima neprekidnu bolničku zdravstvenu zaštitu od 1760. godine, a ne od 1845., kako se do sada najčešće navodilo u literaturi. Time su bitno pomaknute granice dosadašnjih spoznaja – za 80 godina.

Autorski tim (prof. prim. dr. sc. Mario Ivanuša, dr. med., prim. Verica Kralj, dr. med, prim. dr. sc. Inge Heim, dr. med., prim. dr. sc. Zrinka Ivanuša, dr. med.) piše o tome kako je obuzdana smrtnost od infarkta miokarda u Republici Hrvatskoj dovodeći podatke u vezu sa stanjem u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji.

Istraživanja pokazuju da je Bjelovarsko-bilogorska županija među županijama s najvišim stopama smrtnosti u Hrvatskoj, ali je prema smrtnosti od akutnog infarkta miokarda u skupini županija s nižim stopama mortaliteta. To je vjerojatno rezultat bolje kvalitete liječenja akutnog infarkta miokarda. Zbog toga je potrebno: nastaviti javnozdravstvene aktivnosti u populaciji i osigurati bolju edukaciju zdravstvenih djelatnika, zatim pravodobno zbrinjavati pacijente s akutnim kardiološkim tegobama na svim razinama zdravstvene zaštite i prevenirati čimbenike rizika te liječiti oboljele medikamentima i intervencijskim postupcima sukladno postojećim smjernicama.

U članku *Osobitosti kulture bolesnikove sigurnosti u Općoj bolnici Bjelovar i bolnicama sličnih karakteristika* autora prim. dr. sc. Ivana Šklebara, dr. med., prikazuju se rezultati istraživanja kulture bolesnikove sigurnosti u Općoj bolnici u Bjelovaru i sličnim bolnicama u svijetu te se ukazuje na neke probleme kao što su: komunikacija, upravljanje

na bolničkoj i odjelnoj razini, organizacija timskog rada, popunjenost osobljem, strah od prijavljivanja neželjenih događaja. Navedeni se problemi mogu uspješno rješavati jedino mijenjanjem elemenata zdravstvene kulture i implementacijom praktičnih mjera za unapređivanje sigurnosti i kvalitete na bolničkim odjelima.

U sljedećem članku, onom prim. dr. sc. Duške Šklebar, dr. med, *Demografske osobine ispitanika s kroničnim orofacijalnom boli i zdravih ispitanika Bjelovarsko-bilogorske županije*, ukazuje se na činjenicu da je bol jedan od najneugodnijih pratitelja velikog broja bolesti. Dosadašnjim istraživanjima učinjeni su veliki pomaci u razumijevanju patofizioloških mehanizama u podlozi različitih bolnih stanja, ali to nije dovelo do razvoja jednostavnijih svakodnevno primjenjivih metoda dijagnostike te djelotvornijih i sigurnijih analgetika. Međutim, standardizirani upitnici, koji mjere kvalitativna i kvantitativna svojstva individualnog osjeta boli, uz neizostavan klinički pregled, mogu znatno pomoći u dijagnostici vrste boli i njezina intenziteta te tako pomoći u odabiru načina uspješnijeg liječenja.

Dr. sc. Vlatka Dugački u članku „*Postat ćemo Jugoslaveni ili ćemo ostati ono što jesmo*“: češka manjina i pitanje državljanstva u međuratnoj Jugoslaviji rekonstruirala pitanje stjecanja državljanstva pripadnika češke manjine u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, odnosno Kraljevini Jugoslaviji, pri čemu je kao reprezentativna uzeta Bjelovarsko-bilogorska županija.

Rezultati istraživanja na primjeru češke manjine prikazuju kako (ne)riješeno pitanje državljanstva utječe na manjinska stajališta prema ključnim političkim događajima i vladajućim strukturama u međuratnom razdoblju te koliko se to reflektiralo na manjinske želje i potrebe.

Članak dr. sc. Vjenceslav Herout pod nazivom *Češka seoska mladež 1935. – 1941.* posvećen je radu dijela seoske mladeži koja je postala jaka karika i poveznica s ostalim kulturnim udrugama pripadnika češke nacionalne manjine na današnjem području Bjelovarsko-bilogorske županije. Organizirani samostalan rad pripadnika seoske mladeži počeo je u češkim *besedama* (udrugama), ali nezadovoljni odnosima, ponekad i sadržajem rada, mladi su se odlučili samostalno raditi, i to osnivanjem Udruga mladeži seoskog podmlatka. U razdoblju 1935. – 1941. godine u široj daruvarskoj okolici bilo je osnovano 15 takvih udruga koje su 1940. godine imale 920 članova, što je bilo oko 60 članova po jednom selu.

Dr. sc. Danijela Birt Katić istraživanjem pod nazivom *Obitelj, imovina, nasljedna pravila i prakse: postojanost i promjene u selima bjelovarskog kraja* ukazuje na djelovanje ekonomskih, političkih i društvenih prilika od kasnog 19. do druge polovice 20. stoljeća i na postojanje različitih funkcija i značenja imovine (društvena, ekonomska, simbolička i kulturna) s težištem na vrijednosti i praksi prijenosa imovine među generacijama.

Autorica je zaključila da je prijenos imovine u obiteljima koncem 19. i početkom 20. st. ovisio o individualnim odlukama unutar obitelji, što znači da je obiteljska

zajednica znatno utjecala na prijenos imovine među generacijama te na percepciju i funkciju materijalnih i nematerijalnih oblika imovine.

U članku *Bjelovarska subdepresija kao prostor s konvencionalnim i nekonvencionalnim ležištima ugljikovodika te geotermalnom energijom* autora prof. dr. sc. Tomislava Malvića ukazuje se na činjenicu da su ležišta nafte i plina dokazana u brojnim poljima unutar prostora koji se geološki naziva Bjelovarska subdepresija, a najvećim dijelom pripada granicama Bjelovarsko-bilogorske županije. Najveće polje po dosadašnjoj proizvodnji jest Šandrovac, uz niz manjih struktura na kojima su dokazane bilančne rezerve ugljikovodika, poput polja Bilogora, Galovac-Pavljani, Letičani, Grubišno Polje i drugih.

Rezultati istraživanja prostora Bjelovarske subdepresije pokazuju da se na nje-mu svakako kriju dodatne količine mineralnih sirovina koje nisu dokazane, ali su potencijalne rezerve. Nadalje, Bjelovarska subdepresija u svojem najdubljem dijelu krije možda najveće potencijalno ležište geotermalne vode u Velikoj Cigleni. Međutim, kako su nafta i plin fosilna goriva, zajedno s ugljenom, svakako treba spomenuti i danas zatvorene Bilogorske rudnike lignita. Zbog niske cijene prijevoza, on bi i dalje mogao biti jedan od isplativih energenata za kućanstva unutar županije.

Prof. dr. sc. Damir Krajnik u članku *Bjelovarski ring u kontekstu europske gradogradnje* navodi da Bjelovar pripada grupi gradova *integralnog tipa 1-B* koju karakterizira prevladavajuća *mješovita* struktura izgradnje u kombinaciji s (pretežno) javnom namjenom u insulama, uz postojanje obilazne ulice kao dijela prometnoga sustava na prostoru nekadašnjih utvrđenja. Uspoređujući Bjelovar s hrvatskim i europskim primjerima gradova (poput Varaždina, Beča, Rige, Wrocława i Würzburga) koji prema urbanističkim obilježjima prostora pripadaju istom *integralnom tipu*, jasno ukazuje na vrijednost prostora koji se s pravom naziva bjelovarskim ringom i na zajedničke urbanističke principe oblikovanja gradova u Hrvatskoj i u Europi 19. stoljeća, te može poslužiti kao element za određivanje planerskih postavki budućih urbanističkih intervencija na predmetnom prostoru.

Te činjenice jasno govore o potrebi zaštite gradske jezgre i afirmacije u budućnosti. Prema tome, urbanistički koncept preobrazbe treba poslužiti kao temelj za zaštitu urbanističkog naslijeđa, ali i kao jedan od elemenata za određivanje planerskih postavki budućih urbanističkih intervencija, bilo da se radi o urbanističkom dovršavanju bilo o urbanoj preobrazbi.

Prof. dr. sc. Željko Zečić u radu pod nazivom *Optimiziranje sustava pridobivanja drva skupnim radom u prorednim sječinama grđevačke bilogore* imao je cilj proučiti djelotvornost skupine radnika pri pridobivanju drva u brdskim bjelogoričnim prorednim sastojinama s obzirom na glavne utjecajne čimbenike. Rezultati su pokazali da je moguće u jednom danu drvo posjeći, izraditi, prikrojiti, privući do pomoćnog i prevesti do glavnog stovarišta, odnosno dopremiti kupcu. Dakle, svježje izrađeni drvni sortimenti mogu se dopremiti u drvnoindustrijske pogone u puno kraćem

vremenu nego što se to do sada činilo i na taj način smanjiti troškove proizvodnje. Osim toga, uočeni nedostaci mogu se otkloniti stručnom organizacijom rada na radilištu poznajući glavne utjecajne čimbenike pri radu pojedinog člana skupine.

Dr. sc. Goran Jakovljević* u članku *Arheološki, antropološki i povijesni pokazatelji života srednjovjekovne populacije sjeverozapadne Hrvatske* posebno naglašava potrebu poticanja i podržavanja znanstvenih istraživanja o različitim temama s područja Bjelovarsko-bilogorske županije jer njihovi rezultati mogu znatno utjecati na dosadašnje spoznaje, bilo da su to povijesno usmjerena istraživanja bilo da se odnose na aktualni trenutak i stanje.

U drugoj su cjelini tri članka. Mr. sc. Bojana Nikolić, dr. med., piše o čimbenicima okoliša koji utječu na pojavu sindroma iritabilnog crijeva. Autorica napominje da je sindrom iritabilnog crijeva (SIC) čest poremećaj u općoj populaciji, a njegova učestalost među svjetskim pučanstvom iznosi 5 – 28%. U tom se istraživanju nastojalo utvrditi specifičnu zastupljenost sindroma iritabilnog crijeva u Hrvatskoj, odnosno Bjelovarsko-bilogorskoj županiji s obzirom na utjecaj različitih demografskih i socioekonomskih čimbenika. Rezultati istraživanja pokazali su visoku prevalenciju sindroma iritabilnog crijeva – 26,52% (29,19% žene i 22,33% muškarci). Srednja dob osoba kod kojih je prisutan sindrom iznosila je 46 godina. Statistička analiza pokazala je da se sindrom iritabilnog crijeva češće javlja kod osoba ženskog spola, pretjerane tjelesne težine, nižeg stupnja obrazovanja, koje obitavaju u ruralnoj sredini u obiteljskoj kući, alergične su na neke od prehrambenih namirnica ili ambroziju, žale se na bolove u leđima te su izložene stresu.

Mr. sc. Nives Vidak i dr. sc. Joško Sindik ukazuju na to da je turizam postao najmasovnija pojava u svjetskim relacijama: nudi nove destinacije i nove oblike aranžmana, traži nove oblike organizacije, resurse i strategije. S obzirom na te konstatacije autori razmatraju pravce razvoja suvremenog turizma. Ističu da suvremeni turisti teže novim oblicima turizma, koji imaju kompenzacijski efekt u odnosu na suvremeni dinamični ritam življenja. Sigurnost, zdravlje, ekologija i kultura smatraju se čimbenicima na kojima se temelje suvremeni turistički tijekovi. Najnoviji suvremeni turistički trendovi okrenuti su održivom turizmu.

U članku *Rukopisi nastali u Državnom arhivu Bjelovar 1961. – 1972. godine* autorice Martina Krivić Lekić i dr. sc. Ivana Hebrang Grgić prezentiraju pronađene rukopise koji okupljaju arhivsko gradivo i pripremljeni su za objavljivanje te umnoženi tehnikom šapirografiranja, a rukopisi su nastali u razdoblju 1961. – 1972. godine. Stoga je priređena anotirana bibliografija pronađenog 41 rukopisa, od kojih su četiri kasnije objavljena. Svi su rukopisi potpuno opremljeni nakladničkim podacima.

* Dr. sc. Goran Jakovljević govorio je o rezultatima istraživanja koje je prikazao u tekstu *Arheološki, antropološki i povijesni pokazatelji života srednjovjekovne populacije sjeverozapadne Hrvatske*

U trećoj su cjelini dva članka u kojima se prikazuju aktivnosti pri obilježavanju dviju obljetnica čiji je autor prof. dr. sc. Vladimir Strugar. U prvom se tekstu opisuje obilježavanje 200. obljetnice rođenja Josipa Jurja Strossmayera (1815. – 1905.), inicijatora i utemeljitelja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, danas Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, osobe koja je na različite načine povezana s Bjelovarom. Isto tako prikazuje i obilježavanje 10. godišnjice osnivanja i djelovanja Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, Akademijine jedinice (2005. – 2015.). Tom je prigodom otvorena izložba posvećena Josipu Jurju Strossmayeru, održana su dva predavanja o Strossmayeru (akademik Franjo Šanjek i Mladen Medar) te dva predavanja o povijesnom razvoju Zavoda u Bjelovaru i rezultatima rada u proteklih deset godina (prof. dr. sc. Slobodan Kaštela i prof. dr. sc. Vladimir Strugar).

U drugom članku, a vezano uz obljetnice, prikazane su aktivnosti pri održavanju 6. Dana Ede Murtića, koji su održani u Velikoj Pisanici 4. i 5. svibnja 2015. Prikazane su sve aktivnosti od 2010. jer se od te godine održava manifestacija posvećena Edi Murtiću (1921. – 2005.), akademiku te poznatom hrvatskom i svjetskom slikaru rođenom u Velikoj Pisanici.

Radove broj 9 predstavili su (slijeva): prof. dr. sc. Slobodan Kaštela, dr. sc. Goran Jakovljević i prof. dr. sc. Vladimir Strugar

U četvrtoj su cjelini tri članka, i to dva prikaza knjiga i prikaz s predstavljanja časopisa *Radovi Zavoda u Bjelovaru* 8/2014. Prof. dr. sc. Mira Kolar-Dimitrijević prikazuje knjigu *Iz povijesti zdravstva Bjelovara* (2015.) autora prof. dr. sc. Dubravka Habeka, dr. med. Knjigu je objavio Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru u ediciji *Posebna izdanja* (knj. 5). Autorica ističe da je Habekova knjiga i povijest zdravstvene službe i priručnik, svakako djelo važno za povijest Bjelovara i okolice.

Nadalje, prof. dr. sc. Vladimir Strugar piše prikaz knjige *Spomenica Zaklade Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 1993. – 2013.* autora prof. dr. sc. Slobodana Kaštele, člana suradnika Hrvatske akademije. Autor *Spomenice* detaljno je opisao utemeljenje Zaklade, njezin rad i rezultate, tako da je ona vjerna slika napora koje je činila Akademija u 20 godina obavljajući svoju društvenu i znanstvenu ulogu u Hrvatskoj.

Dr. sc. Jakša Raguž prikazuje predstavljanje 8. broja časopisa *Radovi Zavoda* (2014.) u kojem su izlaganja i priopćenja sa znanstveno-stručnog skupa pod nazivom *Bjelovar i Bjelovarsko-bilogorska županija u Domovinskom ratu* (održan 2014.). Autor prikaza zaključuje da su članci objavljeni u časopisu nezamjenljivo polazište budućim istraživanjima Domovinskog rata na području Bjelovarsko-bilogorske županije, ali i važni za ukupno sagledavanje ciljeva i doseg Domovinskog rata u Hrvatskoj.

Možemo nakraju objektivno reći da 9. sv. *Radova* obiluje raznovrsnim temama koje mogu pobuditi zanimanje kako čitatelja različitih struka i znanstvenih područja, tako i šire bjelovarske javnosti, a primjena zaključaka može biti korisna u razvoju mnogih područja.

Vladimir Strugar